

परिचय

यस प्रगति विवरणको साधनले प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रमा भर्ना भएका 48 देखि 60 महिना भित्रका बालबालिकाको निरन्तर मूल्याङ्कन गर्न सहजीकरण गर्दछ। यसबाट बालबालिकाको प्रारम्भिक सिकाइ तथा विकास मापदण्ड (2069) अनुरूपको स्थितिलाई प्रस्तुत गरी प्रगतिको लागि सहयोग गर्न मदत गर्दछ। यो साधनको प्रयोग गरी बालशिक्षकले प्रत्येक बालबालिकाको प्रगति मापन गरी प्राप्त उपलब्धिहरूलाई तल दिइएको अनुसार 3 पटकसम्म रेकर्ड गर्नुपर्ने हुन्छ। बालविकास केन्द्र (विद्यालय) को वार्षिक क्यालेन्डरअनुसार अथवा पतिलो, दोस्रो र अन्तिम वैमासिकमा दिइएको सूचक मापनका आधारमा (1, 2, 3, 4) प्रगतिको मापन गरी प्राप्त उपलब्धिहरूलाई पतिलो, दोस्रो र अन्तिम वैमासिक लेखिएको कोष्ठकमा क्रमशः रेकर्ड गर्नुपर्ने छ।

बालशिक्षकले प्रत्येक पटक बालबालिकाहरूको प्रगति मापन गरी प्रत्येक बालबालिकाको वैयक्तिक विवरण (Portfolio) राख्नुपर्ने छ र सम्बन्धित बालबालिकाको थप विकास र सिकाइका लागि बालशिक्षक र सम्बन्धित अभिभावकहरू विच छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्नुपर्ने छ।

सूचक मापनका आधारहरू

1. शारीरिक विकास : स्तूल अङ्गको विकास

बालबालिकाले शरीर सन्तुलन गरी सिधा, साँघुरो वाटो वा काठको फल्याकमा तीन मिटरसम्म हिँड्न सक्छन्।

प्रयास नै नगरेमा (1), प्रयास गरेता पनि कुनै पनि गर्न नसकेमा (2), आंशिक रूपमा गर्न सकेमा (3), पूर्ण रूपमा गर्न सकेमा (4)

2. शारीरिक विकास : सूक्ष्म अङ्गको विकास

बालबालिकाले टाँक, खिप, फस्तर लगाउन र तुना बध्न सक्छन्।

प्रयास नै नगरेमा (1), प्रयास गरेता पनि कुनै पनि गर्न नसकेमा (2), आंशिक रूपमा (कुनै दुई वा तीन) गर्न सकेमा (3), पूर्ण रूपमा गर्न सकेमा (4)

3. शारीरिक विकास : इन्द्रिय अङ्गको विकास

बालबालिकाले दुर्गन्ध र सुगन्ध (वास्ता), तातो र चिसो (स्पर्श), नजिक र टाढा (दुरी), गुलियो र नुनिलो (स्वाद), ठुलो र सानो (आवाज) पहिचान गर्न सक्छन्।

प्रतिक्रिया नजनाएमा (9), प्रयास गरे पनि पत्निचान गर्न नसकेमा (2), आंशिक रूपमा पहिचान गर्न सकेमा (3), पूर्ण रूपमा पहिचान गर्न सकेमा (4)

4. शारीरिक विकास : स्वास्थ्य - सरसफाइ (व्यक्तिगत तथा वातावरणीय सरसफाइ)

वालवालिकाले खाना खानुअघि र खाना खाइसकेपछि हाता धुन्छन्। दैनिक दाँत मास्छन्। कपाल कोरेर आउँछन्। चर्पीको सही प्रयोग गर्दछन्। फोहोरलाई फोहोरदानी (डस्टबिन) मा राख्छन्।

कुनै पनि नगरेमा (1), एक वा दुई ओटा गरेमा (2), तीनदेखि चार ओटा गरेमा (3), सबै गरेमा (4)

5. शारीरिक विकास : सुरक्षित अभ्यास (व्यवहार)

वालवालिकाले विविध किसिमका खतरा (जस्ती बिजुली, औषधी, विषादी, आगो, धारिला वस्तुहरू) बारे बताउन सक्छन्।

कुनै पनि नबताएमा (9), एक वा दुई ओटा बताएमा (2), तीनदेखि चार ओटा बताएमा (3), सबै बताएमा (4)

6. शारीरिक विकास : पोषण

वालवालिकाको तौल र उचाइ उमेरअनुसार ठिक छ। (स्वास्थ्य सम्पर्क कार्डमा भएको तालिका अनुसार)

उमेरअनुसार तौल र उचाइ ठिक छैन (1), उमेरअनुसार उचाइ नभएको (2), उमेरअनुसार तौल नभएको (3) उमेरअनुसार तौल र उचाइ ठिक छ (4)

7. सामाजिक विकास : जीवनोपयोगी सीप

वालवालिका विभिन्न सामूहिक क्रियाकलापमा सहभागी हुन्छन्। जस्तै : समूहमा पजल मिलाउने, छलफल, अभिनय, खेल आदि।

सहभागी हुने प्रयास नै नगरेमा (1), सहभागी भएता पनि सक्रिय हुन नसकेमा (2), आंशिक रूपमा सक्रिय भएमा (3), पूर्ण रूपमा सक्रिय सहभागी भएमा (4)

5. सामाजिक विकास : सामाजिक व्यवहार

बालबालिकाले आफ्नो गल्ती स्वीकार्ने र अरुको राम्रो कामको प्रशंसा गर्ने गर्दछन्।

प्रयास नगरेमा (1), प्रयास गरे पनि सही तरिकाले प्रकट गर्न नसकेमा (2), कहिलेकाहीँ मात्र सही तरिकाले प्रकट गरेमा (3), स्वस्फूर्त रूपमा सही तरिकाले प्रकट गरेमा (4)

9. संवेगात्मक विकास : संवेग प्रकट तथा सन्तुलन

बालबालिकाले अवस्थाअनुसार विभिन्न संवेगहरू खुसी, माया, दुःख, रिस, चिन्ता, इष्ट्या प्रकट गर्ने गर्दछन् ।

अवस्थाअनुसार प्रतिक्रिया नजनाएमा (1), प्रयास गरे पनि प्रकट गर्न नसकेमा (2), आंशिक रूपमा प्रकट गर्न सकेमा (3), पूर्ण रूपमा प्रकट गर्न सकेमा (4)

10. संवेगात्मक विकास : संवेगात्मक सुरक्षा तथा आत्मविश्वास

बालबालिकाले आफूलाई फरक फरक अवस्थामा घुलमिल/समायोजन गरी आत्मविश्वासका साथ प्रस्तुत गर्न सक्छन् ।

प्रयास नगरेमा (1), प्रयास गरे पनि अवस्थानुसार प्रकट गर्न नसकेमा (2), कहिलेकाही मात्र प्रकट गरेमा (3), स्वस्फूर्त रूपमा प्रकट गरेमा (4)

11. बौद्धिक विकास : बौद्धिक सीप तथा सिकाइ प्रक्रिया

बालबालिकाले दिनभरिका क्रियाकलाप र घटेका घटना क्रमिक रूपमा बताउन सक्छन्।

प्रयास नै नगरेमा (1), प्रयास गरेता पनि कुनै पनि बताउन नसकेमा (2), आंशिक रूपमा (एकदेखि तीन वटा) बताउन सकेमा (3), पूर्ण रूपमा (चार वा पाँच वटा) क्रमिक रूपमा बताउन सकेमा (4)

12. बौद्धिक विकास : वर्गीकरण तथा क्रम मिलाउने

बालबालिकाले दिइएका आकार तथा वस्तुहरू विशेषताका आधारमा छुट्याउन सक्छन् । (प्राथमिक रङ, ज्यामितीय आकार : वृत्त, वर्गाकार, त्रिभुज, नाप : ठुलो र सानो, लामो र छोटो)

छुट्याउन प्रयास नै नगरेमा (1), कम्तीमा एक आकार तथा वस्तु छुट्याउन सकेमा (2), कम्तीमा दुई आकार तथा वस्तु छुट्याउन सकेमा (3), सबै छुट्याउन सकेमा (4)

13. बौद्धिक विकास : वैज्ञानिक खोज

बालबालिकाले मौसमअनुसार (घाम लागेको, बादल लागेको, पानी परेको, गर्मी, जाडो आदि) दिन कस्तो छ? चिनेर भन्न सक्छन् ।

प्रतिक्रिया नजनाएमा (1), प्रयास गरे पनि सही बताउन नसकेमा (2), आंशिक रूपमा सही बताउन सकेमा (3), पूर्ण रूपमा सही बताउन सकेमा (4)

14. बौद्धिक विकास : दुरी तथा दिशा

बालबालिकाले माथि, तल, दायाँ, बायाँ, अगाडि र पछाडि देखाउन सक्छन् ।

प्रतिक्रिया नजनाएमा (1), प्रयास गरे पनि सही देखाउन नसकेमा (2), आंशिक रूपमा सही देखाउन सकेमा (3), पूर्ण रूपमा सही देखाउन सकेमा (4)

15. बौद्धिक विकास : गणित - गणितीय ज्ञान/सङ्ख्या

बालबालिकाले 1 देखि 10 सम्म वस्तुसँग सङ्ख्याको सम्बन्ध पहिचान गर्न सक्छन् ।

प्रतिक्रिया नजनाएमा (1), प्रयास गरे पनि कुनै पनि मिलाउन नसकेमा (2), आंशिक रूपमा मिलाउन सकेमा (3), पूर्ण रूपमा मिलाउन सकेमा (4)

16. बौद्धिक विकास : सिर्जनशीलता - परिकल्पना, नाटक र अभिनय

बालबालिकाले अपूर्ण कथामा काल्पनिक घटना थपेर पूरा गर्न सक्छन् ।

प्रयास नै नगरेमा (1), प्रयास गरेता पनि थप गर्न नसकेमा (2), आंशिक रूपमा थप गरेमा (3), पूर्ण रूपमा थप गरी कथा पूरा गरेमा (4)

17. भाषिक विकास : सञ्चार

बालबालिकाले आफ्नो पालो पर्खन्छन् र अरुको कुरा सुनेर चाहेको/मातृभाषामा ठिक प्रतिक्रिया दिने गर्दछन् ।

प्रतिक्रिया नजनाएमा (9), प्रयास गरे पनि सही प्रतिक्रिया नजनाएमा (2), आंशिक रूपमा सही प्रतिक्रिया जनाएमा (3), पूर्ण रूपमा सही प्रतिक्रिया जनाएमा (4)

18. भाषिक विकास : पूर्वपढाइ

बालबालिकाले अक्षर तथा शब्दलाई चित्रसँग सम्बन्ध पहिचान गर्न सक्छन् ।

प्रयास नै नगरेमा (1), प्रयास गरे पनि कुनै पनि मिलाउन नसकेमा (2), आंशिक रूपमा मिलाउन सकेमा (3), पूर्ण रूपमा मिलाउन सकेमा (4)

19. भाषिक विकास : पूर्वलेखन

बालबालिकाले सिधा, छड्के, अर्ध गोलाकार, गोलाकार लगायतका विभिन्न आकृतिका धर्सी र ढाँचाहरू कोर्न सक्छन् ।

प्रयास नै नगरेमा (1), प्रयास गरेता पनि सही धर्सा एवं ढाँचाहरू कोन नसकेमा (2), आंशिक रूपमा कोन सकेमा (3), पूर्ण रूपमा धर्सा एवं ढाँचाहरू कोन सकेमा (4)

20. सांस्कृतिक विकास

बालबालिकाले राष्ट्रिय गान गाउन सक्छन् ।

प्रयास नै नगरेमा (1), प्रयास गरेता पनि गाउन नसकेमा (2), आंशिक रूपमा गाउन सकेमा (3), पूर्ण रूपमा गाउन सकेमा (4)

फाराम (क)

प्रारम्भिक सिकाइ तथा विकास प्रगति विवरण

जिङ्ग :

ठेगाना :

बुताको नाम :

विद्यालय/वालविकास केन्द्रको नाम :

स्थानीय तह:

जन्म मिति :

उमेर

बालक/वालिकाको नाम :

अपाङ्गता भएमा विवरण :

आमाको नाम :

वालशिक्षकको नाम :

ठेगाना :

मापदण्ड तथा सूचक**फाराम (क)**

क्र.सं.	मापदण्ड तथा सूचकहरू	पहिलो त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	अन्तिम त्रैमासिक
1.	शारीरिक विकास : स्थूल अङ्गको विकास मापदण्ड : शरीरका स्थूल अङ्गहरूको तन्दुरुस्ती तथा समन्वयको प्रदर्शन गर्ने सूचक : शरीर सन्तुलन गरी सिधा, साँघुरो बाटो वा काठको फल्याकमा तीन मिटरसम्म हिड्ने			
2.	शारीरिक विकास : सूक्ष्म अङ्गको विकास मापदण्ड : सूक्ष्म मांसपेशीय अङ्गहरूको समन्वय र सञ्चालन गर्न सक्षम हुने सूचक : टाँक, खिप, फस्नर लगाउने र तुना बाँध्ने			
3.	शारीरिक विकास : इन्द्रिय अङ्गको विकास मापदण्ड : आफ्नो इन्द्रिय अङ्गहरूको प्रयोग गरी खेल्न र सिक्न सक्ने सूचक : दुर्गन्ध र सुगन्ध (वास्ना), तातो र चिसो (स्पशी), नजिक र टाढा (दुरी), गुलियो र नुनिलो (स्वाद), ठुलो र सानो (आवाज) पहिचान गर्ने			

क्र.सं.	मापदण्ड तथा सूचकहरू	पहिलो त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	अन्तिम त्रैमासिक
4.	शारीरिक विकास : स्वास्थ्य- सरसफाइ (व्यक्तिगत तथा वातावरणीय सरसफाइ)			
	मापदण्ड : व्यक्तिगत तथा वातावरणीय सरसफाइ गरेर देखाउन सक्ने सूचक : खाना खानुअघि र खाना खाइसकेपछि हात धुने, दैनिक दाँत माझ्ने, कपाल कोरेर आउने, चर्पीको सही प्रयोग गर्ने, फोहोरलाई फोहोरदानीमा (डस्टबिन) राख्ने			
5.	शारीरिक विकास : सुरक्षित अभ्यास (व्यवहार)			
	मापदण्ड : सुरक्षित रहने र हानिकारक वस्तुबाट टाढा रहने ज्ञान हुने सूचक : विविध किसिमका खतरा (जस्तै बिजुली, औषधी, विषादी, आगो, धारिला वस्तुहरू) बारे बताउन सक्ने			
6	शारीरिक विकास : पोषण			
	मापदण्ड : तन्दुरुस्त हुने सूचक : तौल र उचाइ उमेरअनुसार रहेको तौल : 4 वर्ष उमेर पुगेको (बालक- 16.3 के.जी., बालिका- 15.4 के.जी.) 5 वर्ष उमेर पुगेको (बालक- 18.4 के.जी., बालिका- 17.9 के.जी.) उचाई : 4 वर्ष उमेर पुगेको (बालक- 102.3 सेन्टिमिटर (से.मि.), बालिका-100.3 से.मि.) 5 वर्ष उमेर पुगेको (बालक- 109.2 से.मि., बालिका- 107.9 से.मि.) स्रोत : World Health Organization (WHO)			

क्र.सं.	मापदण्ड तथा सूचकहरू	पहिलो त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	अन्तिम त्रैमासिक
7.	सामाजिक विकास : जीवनोपयोगी सीप			
	मापदण्ड : व्यक्तिगत तथा सामूहिक कार्य गर्न स्वनिर्भर हुन सक्ने सूचक : विभिन्न सामूहिक क्रियाकलापमा सहभागी हुने। जस्तै : समूहमा पजल मिलाउने, छलफल, अभिनय, खेल			
8.	सामाजिक विकास : सामाजिक व्यवहार			
	मापदण्ड : आफ्ना साथीहरू र वयस्कहरूसँग आवश्यकताअनुसार उचित व्यवहार गर्ने सूचक : आफ्नो गल्ती स्वीकार्ने र अरुको राम्रो कामको प्रशंसा गर्ने			
9.	संवेगात्मक विकास : संवेग प्रकट तथा सन्तुलन			
	मापदण्ड : अवस्थाअनुसार विभिन्न संवेगहरू प्रकट गर्ने सूचक : अवस्थाअनुसार विभिन्न संवेगहरू खुसी, माया, दुख, रिस, चिन्ता, इर्ष्या प्रकट गर्ने			
10.	संवेगात्मक विकास : संवेगात्मक सुरक्षा तथा आत्मविश्वास			
	मापदण्ड : विभिन्न अवस्थामा सुरक्षाको अनुभूति देखाउने सूचक : फरक फरक अवस्थामा घुलमिल/समायोजन गरी आत्मविश्वासका साथ प्रस्तुत हुने			
11.	बौद्धिक विकास : बौद्धिक सीप तथा सिकाइ प्रक्रिया			
	मापदण्ड : बालबालिकाले सिकाइको विश्लेषण गदै प्राप्त निष्कर्षलाई भविष्यको सिकाइमा प्रयोग गर्ने सूचक : दिनभरिको क्रियाकलाप र घटेका घटना क्रमिक रूपमा बताउने			

क्र.सं.	मापदण्ड तथा सूचकहरू	पहिलो त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	अन्तिम त्रैमासिक
12.	बौद्धिक विकास : वर्गीकरण तथा क्रम मिलाउने			
	मापदण्ड : वस्तुहरूको क्रम मिलाएर राख्ने तथा वर्गीकरण गर्ने सूचक : दिइएका आकार तथा वस्तुहरू विशेषताका आधारमा छुट्याउने (प्राथमिक रङ, ज्यामितीय आकार : वृत्त, वर्गकार, त्रिभुज, नाप. ठुलो र सानो, लामो र छोटो)			
13.	बौद्धिक विकास : वैज्ञानिक खोज			
	मापदण्ड : मौसमलाई हेरेर त्यसका बारेमा वर्णन गर्न सक्ने सूचक: मौसमअनुसार (घाम लागेको, बादल लागेको, पानी परेको, गर्मी, जाडो आदि) दिन कस्तो छ, चिनेर भन्न सक्ने			
14.	बौद्धिक विकास : दुरी तथा दिशा			
	मापदण्ड : दिशा निर्देशन बुझ्ने र प्रयोग गर्न सक्ने सूचक : माथि, तल, दायाँ, बायाँ, अगाडि र पछाडि देखाउन सक्ने			
15.	बौद्धिक विकास : गणित - गणितीय ज्ञान/सङ्ख्या			
	मापदण्ड : अङ्क र गन्तीको ज्ञान देखाउन सक्षम हुने सूचक : 1 देखि 10 सम्म वस्तुसँग सङ्ख्याको सम्बन्ध पहिचान गर्ने			
16.	बौद्धिक विकास : सिर्जनशीलता - परिकल्पना, नाटक र अभिनय			
	मापदण्ड : वास्तविकता र परिकल्पनामा हुने भिन्नता छुट्याउने सूचक: अपूर्ण कथामा काल्पनिक घटना थपेर पूरा गर्ने			

क्र.सं.	मापदण्ड तथा सूचकहरू	पहिलो त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	अन्तिम त्रैमासिक
17.	भाषिक विकास : सञ्चार			
	मापदण्ड : एक अर्का तथा चिनजानका वयस्क मान्छेसँग कुरा गर्ने सूचक : आफ्नो पालो पर्खने र अरुको कुरा सुनेर चाहेका/मातृभाषामा ठिक प्रतिक्रिया दिने भाषिक			
18.	विकास : पूर्वपढाइ			
	मापदण्ड : पूर्व पढाइका सीपहरू देखाउन सक्षम हुने सूचक : वर्ण तथा शब्दलाई चित्रसँग सम्बन्ध पहिचान गर्ने ।			
19.	भाषिक विकास : पूर्वलेखन			
	मापदण्ड : पूर्वलेखन सीपहरू देखाउन सक्ने सूचक : सिधा, छड्के, अर्ध गोलाकार, गोलाकार लगायतका विभिन्न आकृतिका धर्सी र ढाँचाहरू कोर्ने			
20.	सांस्कृतिक विकास			
	मापदण्ड : "हामी नेपाली हौ" भन्ने भावलाई व्यक्त गर्ने सूचक : राष्ट्रिय गान गाउने			

कैफियतमा समग्र रूपमा बालबालिकाको सबल पक्ष तथा सुधार गर्नुपर्ने पक्ष उल्लेख गर्ने

त्रैमासिक	कैफियत	हस्ताक्षर	
		सहजकर्ता	अभिभावक
पहिलो त्रैमासिक			
दोस्रो त्रैमासिक			
अन्तिम त्रैमासिक			

फाराम (ख)

प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्र/बालबालिकाको सिकाइ तथा विकासको प्रगति अवस्था (केन्द्र वा विद्यालयगत)

• यो फाराम सहजकर्ता/बालशिक्षकले बालबालिकाको प्रगति मापनपछि अन्तिम त्रैमासिकमा अद्यावधिक गर्नुपर्ने छ । यसमा प्रत्येक बालबालिकाको उपलब्धि एकैसाथ राखिने हुँदा, बालविकास केन्द्रको समष्टिगत अवस्था विश्लेषण गर्न सहयोग पुर्‍याउँछ ।

• सबै बालबालिकाको प्रगति विवरण राखेपछि विकास क्षेत्र (शारीरिक, सामाजिक, संवेगात्मक, बौद्धिक, भाषिक, सांस्कृतिक) अनुसार औसत निकाली औसतभन्दा कम विद्यार्थीमा बढी ध्यान दिनुपर्छ ।

• यस (अन्तिम त्रैमासिकको) फारामलाई हरेक शैक्षिक सत्रको अन्तमा सम्बन्धित गाउँपालिका/नगरपालिका/उप-महानगरपालिका/महानगरपालिकामा बुझाउनुपर्ने छ ।

प्राथमिकीकरण गरिएको न्यूनतम मापदण्ड निम्नअनुसार छ वा छैनमा भर्नुपर्छ ।

1. बालमैत्री बसाइ व्यवस्था : बालबालिकालाई भुङ्को चिसो र फोहोरले असर नपर्ने गरी बसाइको लागि गुन्द्री/पि-फम/नरम चकटी/कार्पेटिङ्गसहितको फल्याक/उमेरअनुसारको टेबल कुर्सीको व्यवस्था गरिएको ।

2. योग्यता र तालिमप्राप्त बालशिक्षक : 12 कक्षा पास गरी कम्तीमा 90 घण्टाको आधारभूत व्यवहारिक तालिम लिएको ।

3. 6 ओटा सिकाइ क्षेत्रको व्यवस्था :

कम्तीमा (क) भाषा, (ख) गणित, (ग) अभिनय/स्वावलम्बन सीप, (घ) सिर्जनात्मक, (ङ) निर्माण, (च) विज्ञान क्षेत्रअनुसार सामग्री राखिएको ।

4. बालमैत्री धारा पानी : शुद्ध पिउने पानी बालबालिकाको सहज पहुँच भएको ।

5. शौचालयको व्यवस्था : शौचालयमा साबुन र पानीमा बालबालिकाको सहज पहुँच भएको ।

विद्यालय/बालविकास केन्द्रको नाम :

• बालमैत्री बसाइ व्यवस्था : छ/छैन

• 6 ओटा सिकाइ क्षेत्रको व्यवस्था : छ/छैन

बालशिक्षकको नाम :

ठेगाना :

• दक्ष बालशिक्षक : छ/छैन

• बालमैत्री धारा पानी : छ/छैन

• शौचालयको व्यवस्था : छ/छैन